

პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების თანამედროვე მიდგომები და მეთოდური გზამკვლევების ანალიზი

ნინო გაბეჩავა

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
e-mail: n.gabechava28@gmail.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2023.30.15>

პარატაქსი (თანწყობა) და ჰიპოტაქსი (ქვეწყობა) წარმოადგენს ძირითად სინტაქსურ სტრუქტურებს, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ დასრულებული აზრის გადმოცემაში როგორც წერილობით, ისე ზეპირ დისკურსში. პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის ეფექტური სწავლებისათვის მნიშვნელოვანია თეორიული გაგებისა და პრაქტიკული გამოყენების ერთიანობის უზრუნველყოფა, თანადროულობა. მოცემულ სტატიაში შესწავლილია პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების საკითხი, მეთოდურ გზამკვლევებში ასახული თანამედროვე მიდგომების გათვალისწინებით, ხაზი გაესმება მათი სწავლების მნიშვნელობას ენობრივი კომპეტენციებისა და უნარების განვითარებაში.

საკვანძო სიტყვები: პარატაქსი, ჰიპოტაქსი, სინტაქსური კონსტრუქციის სწავლება.

პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციების სწავლება ქართული ენის გრამატიკის სწავლების ერთ-ერთი საყურადღებო საკითხია, რომელიც დაკავშირებულია რთული წინადადების სინტაქსის ისტორიასთან. ეს ნათლად ჩანს ძველი ქართული გრამატიკებიდანაც, რომელშიც სინტაქსისა და სინტაქსური ერთეულების (წინადადება, წინადადების წევრი, სინტაქსური წყვილი) სწავლების საკითხებს იმთავითვე დიდი ყურადღება ექცეოდა. სინტაქსი ძველი ქართული ენის გრამატიკებში (ლექსთთხზულებაში) ჩნდება XVII საუკუნიდან, როგორც გრამატიკის დამოუკიდებელი დარგი, რომელიც ისწავლებოდა მორფოლოგიისაგან გამიჯნულად. ძველ გრამატიკებში ყურადღება ექცეოდა როგორც წინადადების წევრების, ისე მთლიანი წინადადებების სწავლებას. XVIII საუკუნეში ანტონ პირველის „ქართული ღრამატიკა“ ასახავდა წინადადების წევრებს შორის ურთიერთმიმართების საკითხებს, როგორცაა: მართვა და შეთანხმება. გაიოზ რექტორის სინტაქსიც ორიენტირებული იყო სიტყვათა შეკავშირების საკითხის სწავლებაზე [შავრეშიანი, 2022:89].

XIX საუკუნის 30-40-იანი წლებიდან სინტაქსის სწავლებისას აქცენტი გადაიტანეს წინადადებაზე, როგორც დასრულებული აზრის გამომხატველ შესიტყვებაზე. სასკოლო გრამატიკებში სინტაგმების სტრუქტურულ-სემანტიკური შესწავლის ნაცვლად მნიშვნელოვანი ხდება წინადადების ფუნქციურ-სემანტიკური ანალიზი. შესაბამისად, სინტაქსი ლექსთთხზულებიდან გახდა წინადადების შემსწავლელი დისციპლინა და განსაკუთრებული აქტუალურობა შეიძინა პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების საკითხმა. ლეო კვაჭაძის მიერ 1977 წელს გამოცემულ სასკოლო გრამატიკაში სინტაქსის შესწავლის მთავარ საგნად გამოიკვეთა რთული წინადადების ტიპები (თანწყობილი და ქვეწყობილი), პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციები [შავრეშიანი, 2022:93].

ქართული გრამატიკის სწავლების ისტორიის ანალიზი ადასტურებს, რომ პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებას მეცნიერები ჯერ კიდევ ტრადიციული, ძველი განათლების პერიოდიდან ანიჭებდნენ დიდ მნიშვნელობას, თუმცა მიდგომები თანდათან იცვლებოდა, რამდენადაც რთული წინადადების სინტაქსი მოსწავლეებისათვის მარტივი გასაგები სულაც არ არის.

პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას წარმოიქმნება გარკვეული სიმნელები, რაც უკავშირდება რთული წინადადების ტიპებისა და მათი მახასიათებლების ერთმანეთისაგან განსხვავების საჭიროებას. რთული წინადადების ტიპების, მათი თავისებურებების გაგებისათვის, პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას, ეფექტური თანამედროვე მიდგომების გამოყენება მეტად მნიშვნელოვანია და შესაბამისად, საკითხის კვლევა უდავოდ აქტუალური. მოცემული სტატია ემსახურება აღნიშნული საკითხის მეთოდური გზამკვლევის ანალიზს და პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების გაუმჯობესებისათვის ეფექტური თანამედროვე მიდგომების გამოკვეთას.

საკითხის შესწავლისათვის მეთოდოლოგიად გამოყენებული იქნება კორპუსული კვლევა, რომლის საფუძველზეც გამოვლინდება პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების თანამედროვე მიდგომების ტრადიციულისაგან განმასხვავებელი ნიშნები და უპირატესობები, ახალ გრამატიკებში შესული ცვლილებები. ემპირიულ მასალად აღებულია მეთოდური გზამკვლევები.

სტატიის სიახლეს წარმოადგენს სწორედ პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების თანამედროვე მიდგომების მეთოდური გზამკვლევის დონეზე შესწავლა. ამ მხრივ საყურადღებოა 2011-2016 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის საფუძველზე შემუშავებული VII-XII კლასების ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი გზამკვლევი (2013 წ.) და

ქართული ენისა და ლიტერატურის საბაზო საფეხურის მეთოდური გზამკვლევი, მესამე თაობის ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით (2022 წ.).

ტრადიციული განათლება, ძველი ქართული გრამატიკები, ითვალისწინებდა ენის იზოლირებულად სწავლებას, რაც ნიშნავს, რომ პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციები, სინტაქსი ისწავლებოდა არა ტექსტთა კორპუსის საფუძველზე, არამედ უმთავრესად ერთი წინადადების დონეზე. განსხვავებით ტრადიციული განათლებისაგან, საკითხისადმი თანამედროვე მიდგომა მოითხოვს პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის ინტეგრირებულად სწავლებას.

„საქართველოში ყველაზე ხანგრძლივი ისტორია ენის იზოლირებულად სწავლებას აქვს, როცა იქმნებოდა და იქმნება ისეთი სახელმძღვანელოები, რომლებიც მიზნად ისახავენ ქართული ენის ფონეტიკის, ლექსიკის, მორფოლოგიისა და სინტაქსის სწავლებას არა ტექსტთა კორპუსზე დაფუძნებით, არამედ მხოლოდ ტექსტის რომელიმე მცირე მონაკვეთის, ძირითადად, კი ერთი წინადადების ფარგლებში“ [სამსონია, 2013:13].

2013 წელს გამოცემული VII-XII კლასების ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი გზამკვლევის თანახმად, გრამატიკის, მათ შორის პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის იზოლირებულად სწავლებამ გამოიწვია ენობრივი საკითხების ტექსტებისაგან დაშორება. გამომდინარე იქედან, რომ აღნიშნულ გზამკვლევში, განსხვავებით ლიტერატურისა და ხელოვნებისაგან, ენა და გრამატიკა მოაზრებულია, როგორც პირველადი მამოძღვრებელი სისტემა, ავტორები მიუთითებენ გრამატიკის საკითხების ინტეგრირებულად, ტექსტთა კორპუსთან კავშირში სწავლების საჭიროებაზე. ეს ვრცელდება პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებაზეც. მასწავლებლის ამოცანაა, რომ ხელი შეუწყოს მოსწავლეში ენის ლატენტური ცოდნის მეხსიერებისა და შესაძლებლობების განმავითარებელი აქტივობებით შევსებას, რაც იძლევა მსჯელობის, ანალიზის, შედარებისა და აბსტრაქტული უნარების გაძლიერების საშუალებას. აქვე ირინა სამსონია და თინათინ ცერაძე გზამკვლევში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების ეფექტურ თანამედროვე მიდგომებად ასახელებენ ჯგუფებში სწავლებას; ჯგუფებში მუშაობის მეთოდს; საერთო საკლასო მუშაობასა და დამოუკიდებელ, ინდივიდუალურ მუშაობას [სამსონია, 2013:17].

2011-2016 წლების ქართული ენისა და ლიტერატურის გზამკვლევის მიხედვით, გრამატიკის საკითხების, მათ შორის პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას უარი უნდა ითქვას ტრადიციულ მიდგომაზე, მზა მასალის სტატიკურად მიწოდებაზე და უპირატესობა მიენიჭოს თანამედროვე, ინტერაქტიურ მეთოდებს, რაც მოსწავლეს საშუალებას მისცემს დამოუკიდებლად მივიდეს გარკვეულ დასკვნებსა და შედეგებამდე:

„გაკვეთილი იმგვარად უნდა იყოს აგებული, რომ ენობრივი სისტემა მოსწავლეს მზა სახით კი არ უნდა მიეწოდოს, არამედ მან თვითონ გააკეთოს გარკვეული დასკვნები მასწავლებლის ხელმძღვანელობით ცალკეულ წინადადებასა თუ ტექსტზე მუშაობის პროცესში, რასაც თან სდევს თავად მოსწავლის სამეტყველო მოქმედება“ [სამსონია, 2013: 14]. მაგალითად, ენობრივი საკითხების ლიტერატურასთან ინტეგრირებულად სწავლების ფარგლებში მოსწავლეები მხატვრულ ტექსტებში ამოიცნობენ პარატაქსულ და ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციებს.

2011-2016 წლების ქართული ენისა და ლიტერატურის გზამკვლევაში უფრო ზოგად ჭრილშია განხილული სინტაქსის საკითხების სწავლების თანამედროვე მიდგომები. ამ კუთხით გაცილებით მეტი ანალიზისა და დასკვნის საფუძველს იძლევა ქართული ენისა და ლიტერატურის საბაზო საფეხურის მიმდინარე გზამკვლევი, რომელიც ეფუძნება მესამე თაობის ეროვნულ სასწავლო გეგმას. გზამკვლევაში საკითხების ტიპოლოგია ჩამოილია 8 სამიზნე ცნების შესაბამისად. ჩვენთვის საყურადღებო სამიზნე ცნება - „გრამატიკა“ გათვლილია ესგ-ის 9, 11 და 12 შედეგებზე [საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2022].

გზამკვლევის ანალიზი აჩვენებს, რომ პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლება გათვლილია ესგ-ის მე-12 შედეგზე, სინტაქსის, სიტყვების წინადადებად შეწყობა-შეკავშირების თავისებურებების ცოდნაზე. გრამატიკის საკითხების, მათ შორის, პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას ეფექტურ მიდგომად იკვეთება ტიპური კომპლექსური დავალებების გამოყენება, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს მოსწავლის წინარე ცოდნისა და იმ სტრატეგიების გამოვლენას, რომელსაც მოსწავლე ეყრდნობა დავალების შესრულებისას, აგრეთვე, იმ ცვლილებების წარმოჩენას, რასაც აღსაზრდელი შეიტანდა კომპლექსურ დავალებაზე თავიდან მუშაობის შემთხვევაში.

ქართული ენისა და ლიტერატურის საბაზო საფეხურის მოქმედი გზამკვლევიდან ნათელი ხდება, რომ კომპლექსური დავალებები და სხვა ტიპის პრაქტიკული აქტივობები გრამატიკის საკითხების, მათ შორის, პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას, პასუხობს ფუნქციურობის პრინციპს. რთული წინადადების სწავლებისადმი თანამედროვე მიდგომებმა უნდა უზრუნველყოს გრამატიკის საკითხების კონტექსტში ფუნქციური გამოყენება, რაც ხაზს უსვამს მათ უპირატესობას ტრადიციულ მიდგომებთან მიმართებით. ამ მიზნით გათვალისწინებულია სისტემურობის პრინციპიც და სინტაქსის და მასში შემავალი პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებას წინ უსწრებს მორფოლოგიის საკითხები და სხვა უფრო

მარტივი სინტაქსური კონსტრუქციები, ვიდრე რთული წინადადება [საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2022].

პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას სინტაქსის საკითხების თანმიმდევრობა განსაზღვრულია არა ტრადიციული, არამედ ფუნქციური ნიშნით. უშუალოდ პარატაქსამდე და ჰიპოტაქსამდე მოსწავლეებს აქვთ საშუალება, გაეცნონ სიტყვათა შორის სინტაქსური ურთიერთობის სახეებს; წინადადების მთავარ და არამთავარ წევრებს; წინადადების ტიპებს შინაარსისა და აგებულების მიხედვით. მოსწავლეებს სასწავლო პროგრამიდან აქვთ წინარე ცოდნა პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციების გაგებისათვის, მათ იციან წინადადების ტიპები, მარტივი, შერწყმული და რთული წინადადებების სახეები; წინადადებების შეერთების საშუალებები. მხოლოდ ამის შემდეგ აკეთებს გზამკვლევი აქცენტს რთულ წინადადებაში შემავალი პარატაქსული და ჰიპოტაქსული კონსტრუქციების; განკერძოებული სიტყვებისა და გამოთქმების; პირდაპირი და ირიბი ნათქვამის და სხვა საკითხების შესახებ [საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2022].

ქართული ენისა და ლიტერატურის საბაზო საფეხურის გზამკვლევაში გრამატიკის საკითხების, მათ შორის პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისათვის გათვალისწინებულია ორი ტიპის კომპლექსური დავალება. ესენია: ემოციების ენა და სათაურების გრამატიკა. კომპლექსური დავალებები მიმართულია იმისკენ, რომ მოსწავლემ შეძლოს გრამატიკული საკითხების შესახებ წინარე ცოდნის სინტაქსის, მათ შორის პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის შესწავლისათვის გამოყენება. მაგალითად, 1. „დავალება ემოციების ენა“ მოსწავლისგან ითხოვს ნოდარ დუმბაძის „კორიდაში“ იმ სინტაქსური საშუალებების ამოცნობას, რომელიც გამოყენებულია ემოციების აღწერისათვის.

ასევე, კომპლექსური დავალება შეიძლება, მოსწავლისგან ითხოვდეს რთული წინადადების ტიპების გარჩევას; დამოკიდებული და მთავარი წინადადებების ერთმანეთისაგან გამიჯვნას; პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის ამოცნობას და მათთან დაკავშირებული სინტაქსური საკითხების პრაქტიკულ ანალიზს (მაგალითად, კავშირების, მიმართებითი ნაცვალსახელებისა და მიმართებითი ზმნისართების გამოყენების თავისებურებები).

„დავალება 2. სათაურების გრამატიკა“ მოითხოვს საგაზეთო სათაურებში გამოყენებული ზმნიზედების სახეებისა და ფუნქციის ამოცნობას [საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2022]. მართალია, ამ ტიპის დავალება უშუალოდ პარატაქსულ და ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციებს არ ეხება, თუმცა ხელს უწყობს მოსწავლის მიერ წინარე ცოდნის გამოყენებას ახალი საკითხის გაგებისათვის.

გრამატიკის, მათ შორის პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებაში ბოლო წლებში შევიდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები, აქცენტი გაკეთდა ფუნქციურობისა და სისტემურობის პრინციპებით სასწავლო პროგრამის აგებაზე (კილასონია, 2019:53). გრამატიკის საკითხების სწავლებისას მნიშვნელოვანი გახდა კომუნიკაციური კომპეტენციების (წერიითი და ზეპირი კომუნიკაცია) განვითარებაზე ორიენტირება [მამაგულაშვილი, 2019:40].

ახალი სტანდარტით ხაზი გაესვა პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებაში მეთოდოლოგიური ნაწილის განსაკუთრებულ როლს, რისი დასტურიცაა პრაქტიკული დავალებების მრავალფეროვნება და თანამედროვე, ინტერაქტიური მეთოდების გამოყენება [საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2018]. მიუხედავად ამისა, პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას მაინც იჩენს თავს რიგი სირთულეები, რაც დაკავშირებულია რთული წინადადების სახეების, რთული თანწყობილი წინადადების ქვესახეებისა და სტრუქტურული მახასიათებლების, ჰიპოტაქსში დამოკიდებული წინადადების ადგილის, კორელატიანი და უკორელატო რთული ქვეწყობილი წინადადებების ამოცნობასა და ერთმანეთისაგან გარჩევასთან. ამიტომაც უპირველესად საჭიროა, რომ ხელი შეეწყოს მოსწავლეებში ამ ცნებების სწორად გაგებასა და აღქმას.

მნიშვნელოვანია, რომ პედაგოგებმა იზრუნონ პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის და ამ საკითხის სწავლებასთან დაკავშირებული სხვა ცნებების ცხად და ლაკონიურ ახსნა-განმარტებაზე, ასევე, პრაქტიკული მაგალითების დასახელებით, მათ შორის განსხვავებების წარმოჩენაზე. მიზანშეწონილია, რომ სწავლების თანამედროვე სტრატეგიებიდან და მიდგომებიდან აქცენტი გაკეთდეს პრაქტიკულ სავარჯიშოებზე, რომელიც გათვლილია ცოდნის შეძენაზე, ჩვევების გავარჯიშებასა და უნარების დაუფლებაზე. „პრაქტიკული სავარჯიშო - არის სწავლების ერთ-ერთი ხერხი, მიმართული პრაქტიკული უნარ-ჩვევების დაუფლებისაკენ, რომლებიც მრავალჯერადი განმეორებითა და სისტემატური ვარჯიშით მიიღწევა. ერთი და იმავე თემის გარშემო სასურველია სხვადასხვა ტიპის სავარჯიშოების შედგენა“ [დალაქიშვილი, 2016: 254].

პრაქტიკული სავარჯიშოების ფარგლებში მოსწავლეებს ჯერ უნდა დაევალოს მარტივი ამოცანების გადაჭრა, როგორცაა: რთული წინადადების სახეების (თანწყობილი და ქვეწყობილი), პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის გარჩევა, შემდეგ კი - თანდათან შესაძლებელია მათი გართულება (რთული თანწყობილი წინადადების სახეების გარჩევა, მისი სტრუქტურული თავისებურებების ამოცნობა; კორელატიანი და უკორელატო რთული ქვეწყობილი წინადადებების ამოცნობა). ეტაპობრივი მიდგომა მოსწავლეებს დაეხმარება პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას თავიანთი უნარების თანდათან განვითარებაში.

პრაქტიკული სავარჯიშოების მეშვეობით შესაძლებელია, რომ მასწავლებელმა წახალისოს მოსწავლეები და დაავალოს პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის თავისებურებების ამოცნობა ტექსტებში, რაც მათ დაეხმარება ამ კონსტრუქციების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის პრაქტიკულად გამოყენებაში.

პრაქტიკული სავარჯიშოები მოიტანს დადებით შედეგს იმ შემთხვევაში, თუ მათ შესრულებამდე მოსწავლეებს უკვე აქვთ გარკვეული წინარე, საბაზისო თეორიული ცოდნა პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის შესახებ. პრაქტიკული სავარჯიშოების საშუალებით პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის შესახებ „თეორიული მასალის გადაცემის შემდეგ მასწავლებელი ახდენს ასათვისებელი სამუშაო უნარის დემონსტრირებას აუდიტორიისთვის“ [დალაქიშვილი, 2016: 254].

წინადადებების კომბინირების სავარჯიშოები მოსწავლეებს მისცემს პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციებით მანიპულირების საშუალებას; მოკლე წინადადებებიდან რთულ და თანმიმდევრულ აბზაცებამდე მისვლა მოსწავლეებში ხელს უწყობს წინადადების დონეზე წერის უნარის განვითარებას.

მეტად ხელსაყრელია ლიტერატურული (მხატვრული) ტექსტების ანალიზი, რომანების, ლექსებისა და ესეების ნაწყვეტებში პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციებისა და რიტორიკული და სტილისტური მიზნებისათვის მათი გამოყენების თავისებურებების ამოცნობა.

აგრეთვე, თანატოლთა ნაწერის მიმოხილვისა და რედაქტირების აქტივობები მოსწავლეებს დაეხმარება პარატაქსული და ჰიპოტაქსური კონსტრუქციების უკეთ გაგებაში.

კრეატიული წერის სავარჯიშოები გულისხმობს იმას, რომ მოსწავლეებს ეძლევათ შესაძლებლობა, ექსპერიმენტს მიმართონ და თავიანთი შემოქმედებითი წერის პროექტების საფუძველზე გამოსცადონ პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის ექსპრესიული შესაძლებლობები.

სასარგებლოა ტექნოლოგიების ინტეგრაცია, ციფრული რესურსების ჩართვა პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლებისას. ამ მხრივ აღსანიშნავია გრამატიკის ონლაინ შემოწმება, წერის ანალიზის პროგრამა და ინტერაქტიული სავარჯიშოები. ინტერაქტიული სავარჯიშოები ითვალისწინებს სწრაფ უკუკავშირს და იძლევა იმის საშუალებას, რომ მოსწავლეებმა მიმართონ თვითრეგულირებას. ამ გზაზე მნიშვნელოვანია, რომ პედაგოგმა გამოიყენოს ვიქტორინები, ზეპირი პრეზენტაციები და წერილობითი დავალებები იმისათვის, რომ შეაფასოს მოსწავლეების საქმიანობა და დაუბრუნოს კონსტრუქციული უკუკავშირი.

პრაქტიკული სავარჯიშოებიდან მოსწავლეებისათვის ცხადი უნდა გახდეს პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის გამოყენების მნიშვნელობა თანამედროვე ენაში, ის, თუ როგორ

უწყობს ხელს აღნიშნული კონსტრუქციები სათქმელის ცხადად და დამაჯერებლად გადმოცემას.

პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის, ისევე, როგორც ნებისმიერ სხვა საკითხზე გაკვეთილების ჩატარებისას, უშუალოდ სწავლების აქტივობებისა და მეთოდების შერჩევასთან ერთად, არანაკლები მნიშვნელობა აქვს სათანადო სასწავლო გარემოს შექმნას. პედაგოგი უნდა ზრუნავდეს საკლასო ოთახში შექმნას ყველა მოსწავლის ინტერესებსა და საჭიროებებზე მორგებული, სწავლისათვის სანდო და კომფორტული ატმოსფერო. გამომდინარე იქიდან, რომ საკლასო ოთახში, ერთ სივრცეში თავს იყრიან განსხვავებული მისწრაფებების, მზაობისა და კომპეტენციის მქონე მოსწავლეები, მასწავლებელს აკისრია არც თუ ისე მარტივი მისია, რომ თავისი დადებითი მოლოდინებით მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი ყველა მოსწავლეს, შესაძლებლობის ფარგლებში, მაღალი აკადემიური მოსწრების მიღწევაში. იგულისხმება ის, რომ პედაგოგი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეს მოტივაციისა და კომპეტენციის ამაღლებაში, რაც აუცილებელია აკადემიური მოსწრებისათვის (მოსწრება = მოტივაცია x კომპეტენცია).

„გარკვეულწილად, რასაც ელოდები, არის ის, რასაც იღებ და ამიტომ მასწავლებელს შეუძლია გააუმჯობესოს (ან გააუარესოს) მოსწავლეთა საქმიანობა მაღალი (ან დაბალი) მოლოდინებით, რაც საკმაოდ დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს მას“ [საფიერი&გოლევი, 2010: 269].

ძირითადად, პრაქტიკა აჩვენებს, რომ საკლასო ოთახში დაბალი მზაობისა და დაბალი კომპეტენციის ან მაღალი მზაობისა და მაღალი კომპეტენციის მქონე მოსწავლეთა რიცხვი შედარებით მცირეა, გაცილებით მეტია დაბალი კომპეტენციისა და მაღალი მოტივაციის, ან მაღალი კომპეტენციისა და დაბალი მოტივაციის მქონე მოსწავლეები. მოსწავლეებთან, რომელთაც კომპეტენცია მაღალი აქვთ, თუმცა მოტივაცია - დაბალი, მასწავლებელმა უნდა იზრუნოს გაკვეთილის თანამედროვე მეთოდებითა და რესურსებით გამრავალფეროვნებაზე, მოსწავლეების სასწავლო პროცესში მაქსიმალურად ჩართვასა და მათი თვითფექტურობის გაზრდაზე.

თუ პირიქით, მოსწავლის კომპეტენცია დაბალია, მაგრამ მოტივაცია - მაღალი, მაშინ მასწავლებელმა, სწავლების თანამედროვე მეთოდებისა და რესურსების გამოყენებასთან ერთად, პრაქტიკული სავარჯიშოები სწორად უნდა შეარჩიოს. მოსწავლის კომპეტენციის ამაღლებისათვის საჭიროა, რომ ჯერ დაიწყოს მარტივი მაგალითებით და გზადაგზა გაართულოს სასწავლო მასალა ისე, რომ მოტივაცია არ დაეცეს. ყველაზე რთული შემთხვევაა, როცა მოსწავლეში ორივე დაბალია, მოტივაციაც და კომპეტენციაც. ამ შემთხვევაში ყველაზე ოპტიმალური გამოსავალი ინდივიდუალური მუშაობაა, რომელიც VII-XII კლასების

ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივ გზამკვლევში, ჯგუფებში სწავლებასთან, ჯგუფებში მუშაობასა და საერთო საკლასო მუშაობასთან ერთად, დასახელებულია ერთ-ერთ ძირითად მიდგომად თანამედროვე სწავლებაში [სამსონია, 2013:51].

ინდივიდუალური მიდგომის ფარგლებში, მასწავლებელმა მოსწავლესთან უნდა იმუშაოს ეტაპობრივად, ჯერ ერთი მიმართულებით, რომელიც უფრო მარტივად დასაძლევია და შემდგომ - მეორე მიმართულებით. თუ ეს ყველაფერი დროულადაა დანახული, გააზრებული და გადაჭრის გზები - დასახული, მაშინ შედეგად მიიღწევა და ასეთ დროს მოსწავლეთა აკადემიური მოსწრებაც გაცილებით მაღალია.

ამრიგად, პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის სწავლების თანამედროვე მიდგომები უნდა დაეფუძნოს დინამიკურ და ინტერაქტიურ მეთოდებს, რაც უზრუნველყოფს თეორიისა და პრაქტიკის მჭიდრო ურთიერთკავშირს. პედაგოგმა თანაბრად უნდა იზრუნოს მოსწავლეებში კომპეტენციისა და მოტივაციის ამაღლებაზე. პარატაქსისა და ჰიპოტაქსის ახსნისას თვალსაჩინოებების, ინტეგრირებული დავალებების/პრაქტიკული სავარჯიშოების, ინდუქციური მეთოდის (წესი მაგალითზე დაყრდნობით), გრამატიკის კონტექსტთან ერთად სწავლებისა და პრეზენტაცია-პრაქტიკა-პროდუქტის მეთოდების გამოყენება მასწავლებელს მისცემს საშუალებას, რომ ხელი შეუწყოს მოსწავლეებში ენობრივი კომპეტენციების, ზეპირი და წერილი კომუნიკაციის, კრიტიკული და შემოქმედებითი აზროვნების უნარების განვითარებას.

ლიტერატურა:

1. დალაქიშვილი ნ., ერაძე კ., ლობჯანიძე ს., მელიქიშვილი მ., - პედაგოგიური გზამკვლევი პროფესიული განათლების მასწავლებლებისათვის. თბილისი: მასწავლებელთა პროფესიული განათლების ეროვნული ცენტრი. თბილისი, 2016.
2. კილასონია ს., - ქართულ ენაში სწავლების სტრატეგიების გამოყენების პრაქტიკის კვლევა ზმნის სწავლების მაგალითზე. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი, 2019.
3. მამაგულაშვილი ნ., - სახელთა სწავლების პრაქტიკის კვლევა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის დაწყებით და საბაზო საფეხურზე. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი, 2019.
4. მაღლაკელიძე ნ., მიქაძე მ., ქართული ენის სწავლების მეთოდთა, თბილისი, „მერიდიანი“, 1996.
5. სამსონია ი., ცერაძე თ. - ქართული ენა და ლიტერატურა VII-XII კლასები: საგნობრივი გზამკვლევი 2011-2016 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმების მიხედვით. თბილისი: საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. ეროვნული სასწავლო გეგმების დეპარტამენტი. თბილისი, 2013.

6. საფიერი ჯ., გოუერი რ., - გამოცდილი მასწავლებელი. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი, 2010.
7. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. ახალი ეროვნული სასწავლო გეგმა (დაწყებითი და საბაზო საფეხური) 2018-2024. თბილისი, 2018.
8. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. ქართული ენა და ლიტერატურა (მესამე თაობის ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით). რესურსი II საბაზო - გზამკვლევი. თბილისი, 2022.
9. შავრემიანი ნ., - პარატაქსულ-ჰიპოტაქსური კონსტრუქციები სვანურში. უნივერსალი. თბილისი, 2022.

Nino Gabechava

Batumi Shota Rustaveli State University

**Modern approaches to teaching parataxis and hypotaxis and
Analysis of methodological guidelines**

Abstract

For effective teaching of parataxis and hypotaxis, it is important to ensure the unity of theoretical understanding and practical application, simultaneity. In this article, the issue of teaching parataxis and hypotaxis is studied, taking into account the modern approaches outlined in methodical guides, the importance of their teaching in the development of language competences and skills was emphasized.

For the study of the issue, we have used a corpus study as a methodology, on the basis of which the distinguishing features and advantages of the modern approaches to teaching parataxis and hypotaxis will be revealed, as well as the changes introduced in new grammars. Methodical guides are taken as empirical material.

The novelty of the article is the study of modern approaches to teaching parataxis and hypotaxis at the level of methodological guides.

From modern teaching strategies and approaches, emphasis is made on: Practical and sentence combining exercises, analysis of literary (artistic) texts (recognition of parataxic and hypotaxic constructions in fragments of novels, poems and essays and peculiarities of their use for rhetorical and stylistic purposes), peer writing review and editing activities, creative writing exercises and technology integration.

Teaching parataxis and hypotaxis in the modern classroom requires a dynamic and interactive approach that combines theory with practical application. By following methodological guidelines, teachers can empower students to develop their language skills, promote effective communication, critical thinking, and creative expression.

რეგენზენტი: პროფესორი მანანა მიქაძე